„A költészetben mindig él a szép”

Kemény Aranka – Komáromi Csaba

Faludy György előkerült diákkori verseiből

Az idén lenne százesztendős Faludy György költő, író, műfordító. Ennek apropóján a Petőfi Irodalmi Múzeumban május 12-én nyílt meg a tiszteletére rendezett *„Olvass, bolyongj, szeress...”* című kiállítás. Az év elején e tárlathoz anyagot gyűjtve jutottunk el az Evangélikus Országos Levéltárba. Felfedezésünket az alábbiakban szeretnénk az Olvasókkal megosztani.

Faludy 1910. szeptember 22-én, Leimdörfer György Bernát József néven született Budapesten. Édesapja, a Zsolnáról származó Leimdörfer Jenő vegyészmérnök, a Technológiai Főiskola tanára, édesanyja Biringer Erzsébet Katalin voltak. Erzsébetvárosban, a Damjanich utca 54. számú házban éltek (az épület később a II. világháborúban megsemmisült).

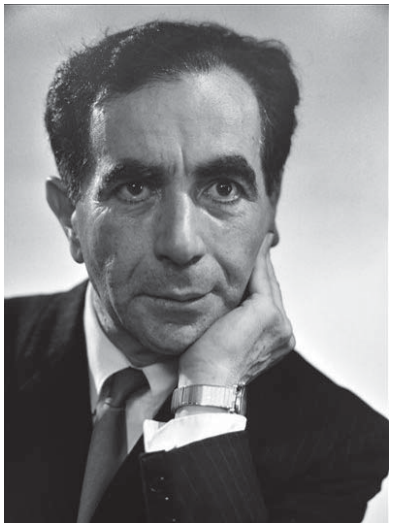

Faludy György. Várkonyi László felvétele

Az egyébként jómódú, izraelita vallású család 1919-ben református hitre tért át, Faludy (ekkor még Leimdörfer) Györgyöt pedig a már akkor is jó hírnévnek örvendő Evangélikus Főgimnáziumba (a későbbi Fasori) íratták be szülei. Itt végezte középiskolai tanulmányait, és érettségizett 1928 júniusában, kitüntetéssel.

Olyan szellemi közegbe került, amely kezdettől fogva lenyűgözte az ismeretekre éhes kisdiákot: „A gimnázium eleinte kétségbe ejtett az első félévben, aztán gyönyörűségem telt benne. Nehéz megmondanom, hogy miért. Talán azért, mert a latin irodalom rendkívül érdekelt, főleg a költészet, de a prózairodalom is és a történetírók is, akiket sorra olvastunk Cornelius Nepostól Tacitusig, és költők, akiket nagyrészt olvastunk...”[1] Tanárai közül kiemeli Serédi Lajos, Kliment Jenő és Szigethy Lajos nevét. A görög és latin kultúrában szerzett bámulatos műveltségét egyértelműen a gimnázium alapozta meg.

Első verseit kilencévesen írta, s az iskola kiváló hátteret biztosított költői tökéletesedése számára. A gimnázium tekintélyes múltú Arany János Önképzőköre, melynek tanár elnöke ekkor Remport Elek volt, tagjai közé fogadta a tehetségét csillogtató költőnövendéket.

Az önképzőkör érdemkönyve több versét, fordítását, sőt a diáktársak ezekről készített bírálatait is megőrizte az utókor számára. E bejegyzések közül az első egy huszonöt versszakból álló – a fasori növendék összegyűjtött műveltséganyagát szinte lajstromszerűen soroló – költemény, *Az ideálok*.

Versformájában Byron *Don Juan*jának nyolcsoros, úgynevezett stanzáit idézi, nem véletlenül. Ez a romantikus verses regény Faludy György diákkori olvasmányélményei közt kiemelkedő szerepű volt. „Arról szóltam: miként loptam el tizenhárom éves koromban anyám kulcsoskosarából a könyvszekrény kulcsát. Azért, hogy megszerezhessem

[1] *Magyar Odysseus. Faludy élete képekben.* Szerk. Bodnár János. Glória, Budapest, 2000, 33. o.

Lord Byron *Don Juan*ját. Anyám ugyanis azt állította, hogy »még nem neked való«. Ez a verses regény volt, még Voltaire előtt, úgynevezett felvilágosítóm a hiedelmek, babonák, autoritások és közmorál ellen.”[2] Vagy miként azt a *Viharos évszázad* című, 2002-ben megjelent kötetében, az *1925* című versében írja: „Elolvastam, tanítómesteremmé / tettem a lordot. Egy félnap alatt / a szabadság szellője átfújt minden / tagomon. Voltaire későbbre maradt.” Faludy elbeszéléseiből tudjuk azt is, hogy diákként Byron *Mazeppá*ját is lefordította.

Apja – aki vegyésznek szánta – a költészetnek maga is híve volt, mégsem értett egyet fia azon „nagyszabású” tervével, hogy a költészetet hivatásszerűen gyakorolja. Talán ennek is köszönhető, hogy a költő első nyilvános publikációiban 1933–34-ben már Faludy Györgyként jelenteti meg Villon-átköltéseit. A Leimdörfer nevet soha többé nem használja, még hivatalos iratain sem.

Az alábbiakban betűhíven adjuk közre e kézzel írt kötetben először előforduló, vagyis az eddig ismert legkorábbi Faludy-, azaz Leimdörfer György-költeményt, mely 1926. október 1-jén került az érdemkönyv lapjaira.

Az ideálok[3]

I.
Szeressed a nemeset, jót, nagyot,
Legyél te jó, mikor rút a világ!
Szeressed azt, amit a sors adott,
Családodat, barátodat, hazád,
Ezernyi kincsed, azt mind itt hagyod,
De lelkeddel mész egy más földre át:
S ha így is kínná lett a földi lét:
A költészetben mindig él a szép.

II.
Oly szép a szép, és földünk annyit ad:
A zergét nézni Alpok szirtfokán,
Piros tűznél hallgatni dalokat,
Velencében suhanni gondolán,
Ölelni eszményt, lepke álmokat
S így siklani el a lét bús taván,
Tekinteni a végtelenbe szét,
S nézni Homeros fénylő, kék egét.

III.
A föld anyánk ad szépet, oly sokat,
A kéklő tengert nézni szirt fokán,
Festményeket csodálni s szobrokat,
Merengni el egy agg költő dalán,
A jóért vívni szörnyű harcokat,
~~Merengni el egy agg költő dalán~~
[helyett:] Eszményért küzdni egy szent oldalán
Embert szeretni, érte küzdeni
S a nagy sorból harcolva dőlni ki.

IV.
Ezért ne várj jót. A jót üldözik,
Míg a szó el nem szárad ajkain,
A jó mindig törvénybe ütközik
Kliónak gyorsan pergő lapjain,
A nagy mindig letörve eltünik,
S támad utána száz véres Kain.
Eszmény és harc, elhullott tenger vér:
Hálátlanság ezért csupán a bér.

V.
...Látom, midőn a szürke éjjhomályba’
Titokba’ két atheni hű barát

[2] Faludy György: *Pokolbeli napjaim után*. Magyar Világ, Budapest, 2000. 300. o.
[3] Faludy György: Az ideálok. In uő: *Elfeledett versek. Kötetbe nem sorolt és publikálatlan művek*. Vál., szerk. Csiszár Gábor. Alexandra, Budapest, 2010. 19–29. o.

Az Arany János körnek 1926. october 9-én megtartott első rendes ülésén érdemkönyvi megörökítést nyert Leindörfer György „Ideálok” című verse.

Az ideálok

I.

Szeressed a nemest, jót, nagyot,
Legyél te jó, mikor rút a világ!
Szeressed azt, amit a sors adott,
Családodat, barátodat, hazád
Ezernyi kincsed, azt mind itt hagyod,
De lelkeddel mész egy más földre át:
S ha így is kinná lett a földi lét:
A költészetben mindig él a szép.

II.

Oly szép a szép és földünk annyit ad:
A erdőt nézni Alpok csúcsfokán,
Piros tűznél hallgatni dalokat,
Pelencében suhanni gondolán,
Ölelni eszményt, lepke álmokat
S így siklani el a lét bús taván,
Tekinteni a végtelenbe szét,
S nézni Homeros fényű, kék egét.

III.

A föld anyánk ad szépet, oly sokat,
A kéklő tengert nézni csúcsfokán,
Festménynek csodálni s szobrokat,
Merengni el egy agg költő dalán,

Az ideálok Faludy György kézírásával.

Poszeidaon hullámzó birtokába
Eresztik le egy hős ravatalát,[4]
Hol a szálámiszi tenger hulláma
Bömbölve csapja szürke szirtfalát
Csak itt talált ő lenn csendes hazát
S a tenger zúgja altató dalát.

VI.
...Látom börtön mélyében láncra verve
Setéten ülni ott a hőst magát,
Ki Maratheon sikjáról a tengerbe
Kergette a perzsák vitéz hadát.
S a siralom házában elmerengve
Látom Athen egy másik nagy fiát,
Ki meg nem szegte a törvényeket,
S gonosz bírák kezében elveszett.

VII.
...A rómait is látom számüzötten,
Ki Zámánál legyőzte Hannibált,
Ki mindig elől küzdött a seregben,
Bár látott száz veszélyt és száz halált,
Látom, midőn a mocskos nép veszetten
A fórumon reá halált kiált:
Mi értünk küzdött. Írd fel őt, Klió,
Ez volt a halványarcú Scipió.

VIII.
...És látom, látom, mint a kéklő égbe
Karthágó szürke füstje száll,
Gomolygva oszlik szét a semmiségbe,
Nincs többé Hannibál, se Hasdrubál,
S az üszkökön, a szürke sziklamélybe
Egy római búsan merengve jár:
Szivében lánggal ég a szörnyű kin:
Karthágónak füstfogta romjain.

IX.
...Ez Caius Marius volt, kit hazája
Még itt is űzött tőrrel egyre még
Én láttam őt! Én láttam vad kínjába’
Nagy Caesarnak vért síró húsz sebét,
És én is felnéztem a Golgotára
És láttam Jézus átszegzett kezét.
Eszmény és harc, elhullott tenger vér:
Hálátlanság ezért csupán a bér.

X.
Nem kell hát nagyért küzdeni talán,
Maradjunk mindig itt a porba’ lenn?
Ne harcoljunk az eszme oldalán,
Nem kell hát égbe törni sohasem?
S mivel elsőként hull, aki elől jár,
Hátul kullogjunk mind mi csendesen?
Szépért harcolni mindig érdemes!
A földi kínnak úgyis vége lesz.

XI.
Az égbe törj, bár sorsod mostoha!
Eszméidre csak egy csepp tinta hull,
Egy csepp tintától, oh, de nagy csoda:
Milljó szív eszmél, milljó szív kigyul,
Végy egy papirt, pár sort irjál oda:
E kis darab tán ezredekre nyúl:
Cheops gúlái porba hullanak,
De egy papirdarabka fennmarad.

XII.
De ne küzdjél nagy célokért talán,
Ha benned múzsáknak nincsen hona,
Az életednek szürke alkonyán
A művészetnek elmult szép kora,
Késő ekkor vágyni nagyság után,
De jónak lenni nem késő soha.

[4] Themistokles [F. Gy. jegyzete.]

S ha kebledben nincsen nagy gondolat,
Hajitsd a porba síró lantodat.

XIII.
De küzdjél, ha benned ég a lélek,
Dolgozzál, mert a gyors halál követ:
Mert füst vagyunk mi, és csak füst az élet,
És páraként a légbe szétlebeg,
De a nagyok örök időkre élnek,
Miként Olymp csúcsán az istenek:
Körben gyorsan forog ezernyi év,
De szájról szájra száll a hír, a név.

XIV.
Daliás Hectort el fogják tán feledni,
Ki ott pihen az eltünt vár alatt?
És őt, ki oly forrón tudott szeretni
A lesbosi felhőtlen ég alatt,[5]
A szűz költőt el tudta tán temetni
Leukos alatt a zúgó áradat?
S feledni tudjuk tán e földön itt
Leonidást s háromszáz társait?

XV.
S bár sírjából már nő a víz növénye,
A szőkefürtű goth király[6] nem él?
S az invalídusok dómjába lépve,
Ha hull fentről reád a lilła fény,
Szent bámulattal a mélységbe nézve,
Hol egy N áll a sarkofág kövén:
Mit gondolsz ott? Ki nyert száz viadalt,
A halálon nem ült ott diadalt?

XVI.
Oh, szent a harc a halhatatlanságért,
S köves útján az agg történelem,
Harcolva eszmékért és kultúráért
Gyarapszik nagy nevekbe szüntelen,
S ki küzködik ezért a nagy világért,
Olyannak vége nem lesz sohasem,
S versenyt a vén idővel szállani
Fognak soká fenséges álmai.

XVII.
Elénkbe tünnek tarka, szálló álmok,
S mi vívódunk ezért egy léten át,
Mi, emberek, porban csúszó parányok,
Hogy szebb legyen és jobb ez a világ,
S ha ellenünk volnának a titánok,
És ellenünk száz ember, milliárd:
Mi küzdenénk, vágy hajt, hogy égbe vágyjunk,
Mig földre nem ver önön véznaságunk.

XVIII.
Orvos, tudós, szónok, szobrász és költő
Meg csillagász – mind érte küzdenek,
A szépért fogja ecsetét a festő,
S mereng a bölcs sok hosszú éjeket,
Míg eltünik két hosszú emberöltő,
Munkába' tölt el így egy életet,
És abban a tudatban halhat meg,
Hogy az éjjben egy kis fényt derített.

XIX.
Mert fény kell, hisz még oly setét a föld itt,
Hiába hull sokszor tengernyi vér,
A sok viszásság senkinek se tetszik,
S a sors ħ minden halandót vakon ér:
Patroklosz im Trójánál halva fekszik
És Thersitész honába visszatér.
A sors kezében csak labdák vagyunk,
Repülni látszunk – és csak dobatunk.[7]

---

[5] Sappho [F. Gy. jegyzete]
[6] Alarich, akit katonái a Busento medrébe temettek. [F. Gy. jegyzete]
[7] Idézet lord Byronból. [F. Gy. jegyzete]

Leimdörfer György: Az ideálok.

A jóért vívni szörnyű harcokat,
Eszményért küzdni (egy szent cél-)
~~Merengni el egy agg költő~~ dalán
Embert szeretni, érte küzdeni
S a nagy sorból harcolva dőlni ki.

IV.

Ezért ne várj jót. A jót üldözik,
Míg a szó el nem szárad ajkain
A jó mindig törvénybe ütközik
Kliónak gyorsan pergő lapjain,
A nagy mindig letörve eltűnik,
S támad utána száz véres Kain.
Eszmény és harc, elhullott tenger vér:
Halhatlanság ezért csupán a bér.

V.

..... Látom, midőn a szürke égboltozatba'
Titokba' két athéni hű barát
Poszeidaon hullámzó birtokába
Ereszkik le egy hős ravatalát,*
Hol a szalámiszi tenger hullámai
Bömbölve csapja szürke sírfalát
Csak itt talált ő lenn csendes haeát
S a tenger rúgja altató dalát.

VI.

..... Látom börtön mélyében lánccal verve
Sellésen ülni ott a hőst magát,
Ki Marathon sikjáról a tengerbe
Hergette a perzsák vitéz hadát.
S a siralom házában elmerengve
Látom Athen egy másik nagy fiát,
Ki még nem szegte a törvényeket,
S gonosz bírák kezében elvesszett.

VII.

..... A rómait is látom szánúrötten,
Ki Zámánál legyőzte Hannibált,
Ki mindig elöl küzdött a seregben,
Bár látott száz vesztet és száz halált,
Látom, midőn a mocskos nép vesztben
A pórnunon reá halált kiált:
Mi értünk küzdött. Írd fel őt, Klió,
Ez volt a halóczarczú Scipió.

VIII.

..... És látom, látom, mint a kéklő égbe
Karthágó szürke füstje száll,
Gomolygva szétszét a semmiségbe,
Nincs többé Hannibál, se Hasdrubál,
Sar ünköröm, a szürke siklamélybe
Egy római bátran merengve jár:
Szivében lánggal ég a szörnyű kín:
Karthágóinak füstfogta romjain.

IX.

..... Ez Caius Marius volt, kit hazája,
Míg itt is üröt törvel egyre még

Az ideálok Faludy György kézírásával.

XX.
Az ember sorsa, mint a tengerár,
Apad s dagad – használjuk a dagályt.[8]
Használd a sorsot, mert ki véle jár
A porban már sok gyöngyszemet talált,
A jóért küzdj – úgyis jön a halál,
Rémes hangjával rád „megálljt” kiált,
De a fátummal sohase csatázz:
Mert nem vívhat sarlóval a kalász.

XXI.
És hunyj szemet a sok otrombaságra,
Hogy a sors jó embert ritkán szeret,
Ne bántson téged testvérek viszálya,
Sem a pénzért őrjöngő emberek,
Rút cselszövények összevisszasága
És udvarlóval eltünt hitvesek,
Hogy ember marja mind a másikat,
És élvezet meg pénz után szalad.

XXII.
Kacagjunk hát e földi dolgokon,
Kacagjunk, mert különben sírni kell!
Rútul van itt ez árnyhonban nagyon,
És megszakadt már érte sok kebel.
És én is sírok, mert hát nem tudom
Természetem szivembe rejt'ni el.
Arany, pénz és kéjvágy a földön úr,
Itt mit keres egy ifjú trubadur?

XXIII.
Sírok, hogy azért jöttem a világra,
Hogy rút népet lássak csak itt körül,
Sirok, mert nagy reményeimnek vágya
Mint kártyavár, a semmiségbe dűl,
Sirok, mert ifjúságom lenge álma
Egy perc alatt örökre elrepűl.
El innen hát – ha rút a földi lét:
A költészetben mindig él a szép.

XXIV.
Szálljunk fel hát a légbe, a magasba,
Ahonnan szebbnek látszik a világ,
A költészet szent műveit olvasva
Nem látod a nagy bűnök mocsarát,
Tekintsél a földre le mosolyogva,
Miként a gyermek, zöld üvegen át:
Virágot látsz csak rajt, és réteket
S a réteken mosolygó emberek.

XXV.
Képzeld magadat hát egy szebb világba,
S a képzelet egy szebb világot ad,
Romok között csendben merengve járva
A multból leng feléd száz ködalak,
Dalok csengnek feléd az esthomályba',
Álmodva jársz a kéklő ég alatt;
Elringat és körötted táncot jár
Száz álomkép, száz tarka ideál.

Köszönetet mondunk az Evangélikus Országos Levéltár munkatársainak, Czenthe Miklós igazgatónak, valamint Zábori Lászlónak és Zomboryné Bazsó Rozáliának a kéziratok felkutatásában nyújtott segítségéért.

[8] Idézet Shacespeare Iuleus Caesarjából. [F. Gy. jegyzete]